

*Tisztelt gyászoló Réthey Prikkel család, tisztelt gyászoló testvéreink!**

A pedagógus családban 1925. január 20-án született Réthey Prikkel Lajos, szeretett Lajos bátyánk élete hosszú és eseménydús volt. Már ifjú korában bekapcsolódott a hazai irodalmi életbe, a mindig figyelemreméltó kezdeményezésekbe, a sokszor nem könnyű, hanem embert próbálóan nehéz tennivalókba. Még végzős középiskolás volt, amikor részt vett nagy irodalomszervező egyéniségünk, a nemrég elhunyt Püski Sándor által 1943-ban szervezett, emlékezetes és sok tekintetben ma is mérőföldkőnek számító balatonszárszói találkozón, ahol együtt lehetett akkori irodalmi életünk kiválóságaival, mindenek előtt a móríci hagyományokat megőrző és továbbvivő népi írókkal, Németh Lászlóval, Veres Péterrel, Darvas Józseffel és Erdei Ferencsel. A szárszói találkozó, az ott elhangzottak mélyen lelkébe ivódtak, s további sorsára nézve meghatározóakká váltak.

Szárszóra emlékezett legutóbbi és sajnos egyben utolsó, az Országos Egészségügyi Központba Balla Benjámín barátommal tett közös látogatásunk alkalmával is. Felelevenítette, hogy Kopré Jóska bátyámmal, a Kelet Népe folyóirat mindenesével és Jobbágy Károllyal, a kiváló költővel együtt (akinek mint a Budapesti Műszaki Egyetem Idegennyelvi Lektorátusa orosz nyelvtanárának én a diákja voltam) hogyan találkozott Mórícz Zsigmond fogadott lányával és egyben tanítványával, Csibével, Árvácskával – azaz édesanyámmal, a Baross u. 1. sz. alatt létrehozott könyvkiadó és könyvesbolt vezetőjével, aki az akkorra már megszűnt Kelet Népe munkatársainak bár soványka, de mégis ehető kenyeret adott.

Szeretett Lajos bátyánkat személyesen sajnos csak 1992-ben ismerhettem meg, amikor több éves külszolgálati munkából családotól hazatelepülve a Kölcsey Társaság által szervezett fegyármati irodalmi rendezvényen emlékeztem örökbefogadó apámra, Mórícz Zsigmondra. Lajos bátyánk ekkor már Társaságunk ügyvezető elnöke volt.

Megindítóan szép és minden esetben felsőfokban dicsérendő a tennivalóknak az a sokasága, amelyet Lajos bátyánk a Mórícz Zsigmond Társaság érdekében a kezdetektől fogva véghezvitt.

Felsorolásszerűen, csak vázlatosan:

1987. január 7-én Czine Mihályt – egyik legkedvesebb volt barátomat – bírta rá arra, hogy vállalja el (többszöri előkészítő tanácskozások eredményeként) a Társaság Szervező Bizottságának elnöki

* A temetésen elhangzott gyászbeszéd szerkesztett szövege.

A
R
C
K
É
P
E
K

Réthey Prikkel
Lajos

(1925–2009.)

tisztét. Az akkori „hatalom” irodalmi korifeusai azonban – nem tudni, mi okból – olyan döntést hoztak, hogy a megalakítandó szervezet csak Kör bejegyzéssel jöhet létre. A Mórícz Zsigmond Kör első tiszteletbeli elnöke Mórícz Virág, elnöke Czine Mihály, elnökségi tagjai többek között a kor akkori szellemi nagyjai, Szeberényi Lehel, Tóbiás Áron, Örvös Lajos, Karinthy Ferenc, Szél Júlia, Barcsay Jenő és Németh Lászlóné lettek.

1990. január 19-én, a rendszerváltás eseménydús időszakában vált csak a Mórícz Zsigmond Kör – immár a jogszabályi keretek biztosította lehetőségeknek köszönhetően – Társasággá, amelynek ügyvezető elnökévé az alakuló közgyűlés Réthey Prikkel Lajost választotta. Ezt követően se szeri, se száma azoknak a rendezvényeknek – mindenekelőtt a Mórícz Zsigmond irodalmi munkásságát és írói nagyságát bemutató eseményeknek –, amelyeket szeretett Lajos bátyánk szervezett határainkon belül és azon túl. Ha csak tehetné – és úgyszólván mindenre szakított időt, sokszor szeretett családját is háttérbe szorítva –, jelen volt a Mórícz Zsigmond nevet viselő iskolák által szervezett rendhagyó irodalmi órákon, a nyíregyházi és a kisújszállási szoboravatásokon,

a mátészalkai és zagyvarékasi dombormű-avatásokon. A vele egyetértésben és segítségével indított mozgalmunkkal értük el, hogy Móricz Zsigmond a fővárosban végre egész alakos szobrot kapjon, amelyet születésének 125. évfordulóján avathattunk fel.

Lajos bátyánk nem csak a Móricz Zsigmond Társaság, hanem az egész Kárpát-medence, tőlünk önhibájukon kívül elszakadt testvéreink sorsát is szívében viselte. Ugyancsak az ő kezdeményezésére jött létre az Irodalmi Társaságok Szövetsége, amely rövidesen a Kárpát-medencei Irodalmi Társaságok Szövetségévé alakult át, hogy szolgálhassa a határon túli magyar irodalom ügyét is.

Lajos bácsinak köszönhetjük azt is, hogy a földesi születésű Karácsony Sándornak, a nagy pedagógusnak és szervezőnek az emlékét és munkásságát ápolandó Irodalmi és Művészeti Társaság alakult, amelynek ő haláláig aktív tagja volt.

Külön értekezés kellene, hogy feltárja Lajos bátyánk és a Fényes Szellők Társaság kapcsolatát, amelynek ugyancsak hosszú éveken át elnöke volt. Irodalmi munkássága ugyancsak jelentős volt. Ele-

gendő, ha emlékeztetek a Társaságunk két évtizedes tevékenységét bemutató, általa szerkesztett és nagyrészt általa írt társasági évkönyveinkre s a tanulmányokra.

Kedves Lajos bátyánk! Bocsásd meg, hogy hihetlenül sokoldalú munkásságodat csak e néhány szóval méltattam, és túlnyomóan a Móricz Zsigmond Társaság szemszögéből érintettem – amelynek Te mintegy két évtizeden át az összetartója, vezetője voltál. Személyed számunkra többet jelentett a jó barátnál, nekünk mindenkor atyai segítők voltál. Emberségedet, sokoldalú szakmai tudásodat, de mindenek előtt a magyar nép szolgálatába állított életviteledet a magunk és gyermekeink számára is példaként állítjuk – immár általad is árván hagyott, egyre szegényedő hazánkban.

Kedves Lajos bátyánk! Emlékedre a Móricz Zsigmond Társaság vezetősége és valamennyi tagja nevében Isten áldását kérem. Míg élünk, hűséggel megőrizzük! Isten veled!

Dr. Móricz Imre

Kedves Barátaim!

Én ott folytatom, ahol Lajossal együtt élete egyik utolsó napján abbahagytuk: a kórházban, ahol a karjába bekötött infúzió csendjében találtuk. Arról beszélt, hogy azon tűnődik, élete során mindig valahogyan személyesen találkozott a történelemmel.

Milyen szerencse, mondta, hogy még diák korában, Kecskeméten, a nyomda körül várakozva találkozott egy biciklis parasztemberrel, aki szintén várakozott, és szóba állt vele, a kisdíákkal. Nem felejtette el, nemsokára Balmazújvárosba biciklizett. És Julcsa néni ajtóküszöbén hazavárta Péter bácsit. Akkor kapta tőle új könyvét: *Mit ér az ember, ha magyar?*

Később, alig 18 évesen, részt vett a híres szárszói konferencián, és hallgatta, hogyan keresik a kiutat a háborúból a népi irodalom, a baloldal képviselői. Akkor már azt is tudta, hogy *Szárszó történelem*.

Aztán a második világháború... Lajos katonaköteles... Barátjával együtt cipeltek egy ládát, becsapódott egy akna... Barátja lett a hős, ő pedig egy életen át viselte az aknaszilánkokat a lábában... Egy-egy néha elő is jött fájdalmasan. Előjött a történelem: jelképesen és valóságosan is. Az orvostudomány sem tudta megszabadítani tőle soha.

Következő találkozás: a Népi Kollégiumok...

A felszabadulás után meg sem állt a Parasztpártig, s ahogy az indulóban: „Veres Péter katonája” lett. Híven a háború előtti irodalomhoz Szabó Dezső Kört, majd Szabó Dezső Kollégiumot szervezett az akkor zászlót bontott népi kollégiumok sorában. Mert hol is lehetett helye a kecskeméti tanyasi tanító fiának? Lehetőséget, szállást és közösséget teremtett a vidéki szegényparaszt gyerekek számára a tanuláshoz. Főiskolai kollégiumot.

Naplóját idézi a NÉKOSZ-dokumentumkötet: „[Ma] a Pártba mentem Péter bácsihoz, aztán a NÉKOSZ főtítkárával beszélgettem, és bejelentettem kollégiumunk csatlakozását. Megebédeltem, majd fél kettőtől fél ötig fát vágtam a menzának.”

Ma aranybetűs tábla őrzi a Puskin és Bródy Sándor utca sarkán álló épületen a Kollégium emlékét. Együtt avattuk fel annak idején.

Az ötvenes években befejezte egyetemi tanulmányait, tanárként, néprajzusként végezte az egyetemét...

Tanácsi apparátusban dolgozott vezető beosztásban, s megint szembetalálkozott a történelemmel. Tőle nem is kérdezzük, kikerülhetne volna-e.

Kardos László, a NÉKOSZ főtítkára mellett részt vett az 56-os ellenzék szervezésében. Tanácselnök helyettesi irodája vitáktól volt hangos, amelyek a Petőfi-körben folytatódtak. Vállalta azt is. Olyany-

nyira személyesen, hogy egy évet és még mi mindent vitt el az életéből!

1990 után méltán kapta az ötvenhatos és a Nagy Imre emlékérmét.

Évek alatt újjáépítette a saját életét: Dolgozott a Chinoinban, a Fővárosi Könyvtárban, pesti iskolákban, és Szentendrén telepedett le. Tanított és Pest megyei gyermekfelügyelőként dolgozott. Régi tanítványai még ekkor is keresték, és mi is a tanítványai lettünk. Tőle tanultuk Szentendrét. Kifűző tanulmányok kerültek ki a keze alól, a város idegenforgalmának szép kézikönyvei.

Mindemellett a közösségteremtő Réthey Prikkel Lajos a 70-es években minket, népi kollégistákat is megkeresett azzal, hogy alakítsuk meg a Fényes Szellők Baráti Körét. Neki jutott eszébe – köszönet érte! És nem csak emlékezni jártunk az Andrássy útra, a József nádor térre, a Zsombolyai utcába – bár az is jólesett –, de nagyszerű előadásokon, vitákon, kortársi meghittségben kerestünk választ kérdéseinkre: mi volt, mi van és mi lesz velünk?

Azóta a hagyományos Sándor–József–Benedek névnap mellett Lajos-napokon is találkoztunk a Rétheyék kertjében, bogrács mellett, a háziasszony, Judit kedvességének hála. Gyönyörű Ady-, Dzsida-, Áprily-versek hangzottak el, és elénekelhettük legszebb dalainkat. Az esthajnal csillag mindig ott talált bennünket. Szép volt.

Utolsó találkozásainkon már észrevettük egészsége hanyatlását. Nehezeére esett a járás, kevesebbet beszélgetett. Az Irodalmi Társaságok konferenciájára, a számára olyan kedves Kecskemétre már el sem mehetett.

Utoljára a kórházban találkoztunk, akkor azonban – Judit szerint – többet mesélt, mint egész másfél hónapos kórházi ápolása alatt. Jó két órát voltunk nála, ízes kecskeméti nyelvén anekdotázott, mintha tudta volna, ez az utolsó találkozásunk.

Az utolsó Lajos-nap elmaradt. Két nappal előtte kaptuk a szomorú hírt.

Lajos barátom, Isten nyugosztaljon!

Kalmár Árpád